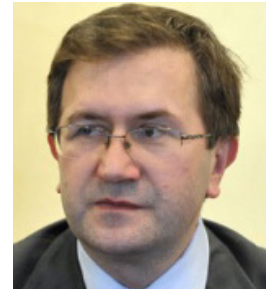

Uvodnik

Tokom 2015 i na početku ove godine nastavljaju se umereno pozitivni trendovi u privredi Srbije. Nakon izlaska iz recesije, počeo je period relativno sporog rasta, koji se nastavlja i na početku 2016. godine. Zaposlenost se blago povećava, smanjuju se fiskalni i spoljni deficiti, a inflacija je na niskom i stabilnom nivou. Krajem prethodne i na početku ove godine dinar je blago depresirao, što će povoljno uticati na konkurentnost i rast privrede i ublažiti deflaciju. Tokom druge polovine prethodne godine značajno su povećane strane direktne investicije, a nakon dužeg perioda počeo je i rast kreditne aktivnosti, dok su kamatne stope na istorijskom minimumu od kada se slobodno formiraju. Ipak, poboljšanja u privredi su spora i nedovoljna da se reše najveći ekonomski i društveni problemi Srbije, poput visoke nezaposlenosti i niskih dohodaka. Investicije su i dalje niske, a rast izvoza se usporava pa se u kratkom periodu ne očekuje značajnije ubrzanje privrednog rasta.

Reforme i ekonomska politika u poslednjem kvartalu prethodne i na početku ove godine u značajnoj meri su bili određeni vanrednim parlamentarnim izborima koji su zakazani za kraj aprila. Održavanje izbora neposredno je uticalo na usporavanje i odlaganje politički nepopularnih reformi, poput privatizacije bivših društvenih preduzeća, restrukturiranja javnih preduzeća i smanjivanja broja zaposlenih u sektoru države. Zakoni koji su usvojeni u ovom periodu, poput zakona o platama u javnom sektoru su prilično razvodnjeni, dok izmene i dopune zakona o poreskom postupku i poreskoj administraciji predstavljaju tipičan primer predizbornog zakona (u Srbiji), kojim se nagrađuju nedisciplinovani poreski obveznici.

Procenjuje se da će tokom prve polovine ove godine usled održavanja izbora doći do zastoja u prilivu stranih direktnih investicija, a najava izbora je verovatno doprinela turbulenciji na deviznom tržištu do koje je došlo zbog povlačenja dela portfolio investitora. Prema tome održavanje izbora će nepovoljno uticati na realizaciju reformi, a usporiće i neke pozitivne trendove koji su se pojavili tokom prethodne godine. Trajanje i intenzitet nepovoljnog uticaja vanrednih izbora na ekonomiju će zavisiti od toga koliko će se brzo formirati nova vlada, njenog sastava kao i njenog ekonomskog programa. Naravno, za funkcionisanje privrede u budućnosti biće

značajno i kako će predstavnici međunarodnih finansijskih organizacija i privrednici oceniti najavljenju ekonomsku politiku.

Polazeći od aktuelnog stanja srpske privrede i karakteristika privrednog sistema ocenjuje se da bi Vlada nakon izbora trebalo da deluje u tri osnovna pravca. Prvi pravac sadrži mere koje imaju za cilj učvršćenje makroekonomske stabilnosti, drugi reformu preduzeća, a treći uspostavljanje institucija primerenih modernoj tržišnoj privredi. Za učvršćenje makroekonomske stabilnosti presudan je nastavak i dodatno ubrzanje fiskalne konsolidacije. Ubrzanje fiskalne konsolidacije trebalo bi da već u narednoj godini zaustavi rast javnog duga u odnosu na BDP, a da se već od 2018. godini započne sa obaranjem zaduženosti Srbije u odnosu na BDP. Da bi se to ostvarilo neophodno je da se nakon izbora izvrši rebalans budžeta ili bar usvoji plan štednje koji bi obezbedio da fiskalni deficit u ovoj godini bude najviše 3,5% BDP, umesto planiranih 4% BDP. Zaustavljanje rasta javnog duga u odnosu na BDP zahteva da deficit u narednoj godini bude manji od 3% BDP, dok je za znatnije smanjenje javnog duga, a time i troškova kamata, u odnosu na BDP, neophodno da se fiskalni deficit obori na dugoročno održiv nivo od 1% BDP. Obaranje odnosa javnog duga prema BDP na npr 40%, pri sadašnjim cenama i BDP donelo bi uštede od oko 60 milijardi dinara.

Da bi ostvareni rezultati u fiskalnoj konsolidaciji bili dugoročno održivi neophodno je da se fiskalni deficit smanji primenom trajnih mera na strani poreza i rashoda, a ne na osnovu privremenih mera kao što su neporeski prihodi i drugi vanredni prihodi. Za održivost rezultata fiskalne konsolidacije važno je da se uspostave dodatna zakonska ograničenja kako bi se sprečio ponovni nekontrolisani rast fiskalnog deficita. Uvođenje ograničenja moglo bi da predstavlja branu u odnosu na učestale predloge za uvođenje novih skupih programa javne potrošnje ili za smanjenje poreza, širenje poreskih olakšica i oslobađana. U tom smislu bilo bi dobro da se postojeća fiskalna pravila dopune novim kojim bi se Vlada i drugi predlagači zakona obavezali da svaki predlog za uvođenje novih rashoda bude praćen i predlogom za povećanjem poreskih prihoda kojim bi se obezbedila sredstva za finansiranje tih rashoda. Slično, svako smanjenje poreskih stopa, širenje poreskih oslobađanja ili ukidanje

nekih dažbina obavezno bi pratili zakonski predlozi kojima se smanjuje javna potrošnja. Bilo bi dobro da se uvedu dodatna fiskalna pravila po uzoru na nova pravila EU ili nacionalna pravila u nekim zemljama (npr. Slovačka ili Poljska) kojima se uvode mere koje automatski stupaju na snagu odmah nakon što javni dug dostigne određenu kritičnu granicu.

Drugi pravac delovanja nove vlade trebao bi da bude okončanje privatizacije bivših društvenih preduzeća i suštinsko restrukturiranje javnih preduzeća. Privatizacija društvenih preduzeća je višestruko važna za privredu Srbije jer se na taj način stvaraju ulovi za uspostavljanje finansijske discipline i stvara mogućnost za produktivno korišćenje relativno velikog dela društvenog bogatstva. Ocenjuje se ipak da bi nadležno ministarstvo trebalo da ispolji veći stepen agilnosti u pronalaženju strateških partnera za neka od najvećih preduzeća, kako se poslednja faza privatizacije koja je obuhvatala preko 500 preduzeća ne bi u celini svela na stečaj. Vlada je tokom prethodne godine sprovela niz značajnih organizacionih promena u javnim preduzećima koje predstavljaju preduslov za primenu suštinskih mera koje treba da dovedu do unapređenja rezultata njihovog poslovanja. Suštinske mere se odnose na smanjenje troškova javnih preduzeća smanjivanjem viška zaposlenih, preispitivanje zarada koje su često veće od tržišnih, zaustavljanje odliva sredstava iz javnih preduzeća u privilegovana privatna preduzeća i dr. Na strani prihoda najvažnije mere su poboljšanje naplate usluga javnih preduzeća, povećanje obima i kvaliteta njihovih usluga (npr. železnica), a u nekim slučajevima i povećanje cena usluga (električna energija). Mada je ostvaren određeni napredak u nekim segmentima, kao što je poboljšanje naplate usluga, ostale mere su odlagane zbog snažnih otpora prema otpuštanju viška zaposlenih ili prestanku isporučivanja usluga korisnicima koji ih ne plaćaju.

Treći pravac delovanja nove Vlade u oblasti ekonomije mogao bi da bude izgradnja institucija koje su primere ne savremenoj tržišnoj privredi. U ovoj oblasti tokom prethodnih godina ostvaren je najmanji napredak, pa se Srbija po kvalitetu institucija nalazi na 120. mestu u svetu, a među zemljama Centralne i Istočne Evrope Srbija je začelju. Štaviše čini se da za razliku od fiskalne konsolidacije i privatizacije i reformi preduzeće, važnost

dobrih institucija za privredni i društveni napredak nije ni prepoznata od strane vladajućih elita u Srbiji. Uspostavljanje dobrih institucija obuhvata brojne i raznovrsne reforme ali bi se ona mogle sažeti u izgradnju efikasne državne uprave i čvrstu i doslednu primenu zakona. Kada je u pitanju uspostavljanje efikasne državne uprave procenjuje se da je tokom prethodne četiri godine ostvareno nazadovanje. Glavna manifestacija nazadovanja državne uprave je masovno zapošljavanje partijskih aktivista u državnom sektoru. Partijsko i drugo neregularno zapošljavanje nije novost u Srbiji, ali ono što predstavlja pogoršanje u odnosu na prethodni period je masovno zapošljavanje ljudi sa sumnjivim diplomama, čime se dugoročno unazađuje kvalitet državne uprave. Zapošljavanjem ljudi sa sumnjivim diplomama smanjiće se inače niska sposobnost administracije da kreira i sprovodi politike koje omogućavaju privredni i društveni razvoj. Mladim generacijama se šalje poruka kako su umesto obrazovanja, posvećenog rada i preduzetništva rada važnije partijske i druge veze. Stoga je neophodno da nova Vlada kao jedan od glavnih prioriteta postavi izgradnju moderne i efikasne državne uprave, čiji će oslonac predstavljati obrazovani, sposobni i pošteni birokrati. To zahteva temeljnu promenu propisa, a još više prakse, u oblasti zapošljavanja, napredovanja i nagrađivanja u javnom sektoru.

Od konkretnih reformi kojim bi se unapredilo funkcionisanje institucija u Srbiji ocenjuje se da prioritet treba da predstavljaju reforme pravosuđa, katastra i poreske uprave. U nadležnosti navedenih institucija nalazi se zaštita svojinskih prava, uspostavljanje finansijske discipline (sprovođenje ugovora), suzbijanje korupcije i sive ekonomije i dr. Naravno važne su reforme u drugim oblastima kao što je poboljšanje kvaliteta obrazovanja, unapređenje politike konkurencije, razvoj finansijskih tržišta, stimulisane inovacije i dr.

Ovaj broj Kvartalnog monitora osim redovnih analiza ekonomskih tokova i politika sadrži Osvrt (Gligorić Mirjana i Irena Janković) u kome se analiziraju mogućnosti za unapređenje ekonomskog potencijala doznaka u Srbiji.